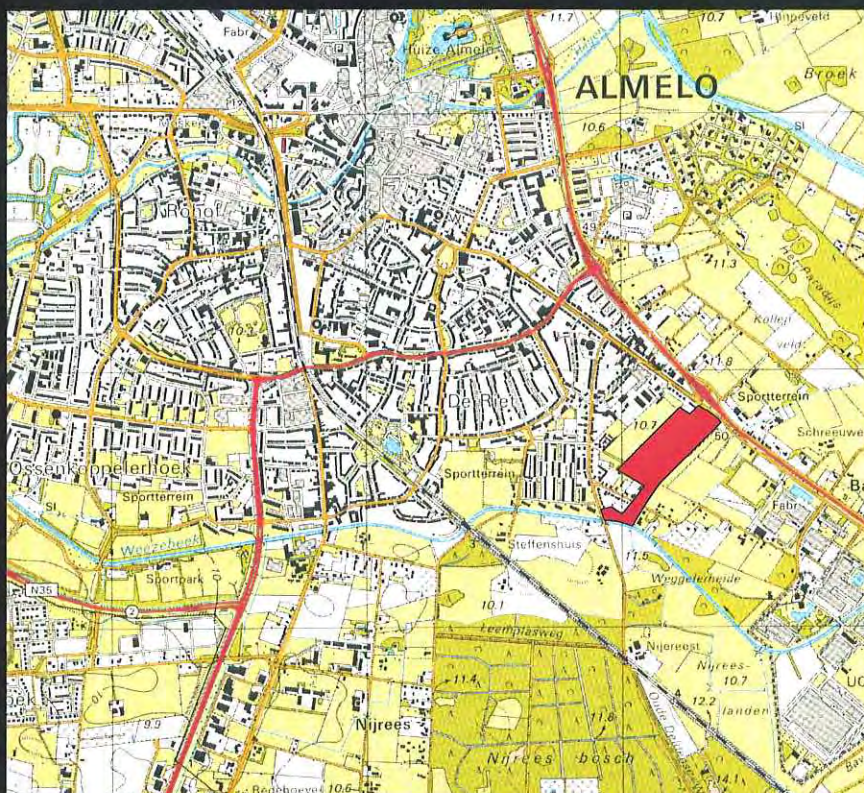

Gemeente Almelo Plangebied Nieuwland III/Bornsestraat-noord

Archeologische prospectie

Drs. E.A. Schorn

Februari 2003

BAAC rapport 02.122

BAAC bv

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

Gemeente Almelo
Plangebied
Nieuwland III/Bornsestraat-noord

Archeologische Prospectie

Drs. E.A. Schorn

Februari 2003
BAAC-rapport 02.122

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

BAAC bv

Colofon

ISBN: 90-77000-71-2

Auteur: drs. E.A. Schorn

Redactie: drs. P.J.M. Koop

Veldwerk: drs. E.A. Schorn

Tekeningen: J. Heersink

Copyright: gemeente Almelo / BAAC bv, Deventer

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de gemeente Almelo en/of BAAC bv te Deventer.

BAAC bv

onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Hofstraat 4-6
7411 PD Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

1	Inleiding	1
	1.1 Onderzoekskader	1
	1.2 Ligging van het gebied	1
2	Werkwijze	3
	2.1 Bureauonderzoek	3
	2.2 Inventariserend veldonderzoek	3
3	Resultaten bureauonderzoek	5
	3.1 Geologie en bodem	5
	3.2 Bekende archeologische waarden	6
4	Resultaten veldonderzoek	7
	4.1 Inleiding	7
	4.2 Veldwaarnemingen	7
	4.3 Booronderzoek	7
5	Conclusies en aanbevelingen	9
	5.1 Conclusies	9
	5.2 Aanbevelingen	9
6	Literatuur en kaarten	10
	Bijlagen	
	Bijlage 1: Overzicht geologische en archeologische tijdvakken	
	Bijlage 2: Boorpuntenkaart	

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van de gemeente Almelo heeft het onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuurhistorie en Cultuurhistorie (BAAC bv) een archeologische prospectie uitgevoerd ten behoeve van het plangebied Nieuwland III en Bornsestraat-noord. Aanleiding voor dit onderzoek is de geplande realisatie van woon-werklocaties.

Het doel van deze archeologische prospectie is het vaststellen van eventueel aanwezige archeologische resten en/of vindplaatsen in het plangebied.

Het onderzoek is uitgesplitst in twee delen: een bureauonderzoek (Standaard Archeologische Inventarisatie, SAI) gevolgd door een inventariserend veldonderzoek (Aanvullend Archeologische Inventarisatie, AAI). Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Bij het inventariserend veldonderzoek is met behulp van waarnemingen in het veld deze informatie getoetst en aangevuld.

In dit rapport zijn de resultaten van het onderzoek beschreven. Op basis van deze resultaten zijn aansluitend aanbevelingen gegeven over de eventueel noodzakelijke bescherming van het gebied of mogelijk vervolgonderzoek.

Het veldwerk van dit onderzoek heeft plaatsgevonden in januari 2003. Het onderzoek is uitgevoerd conform het concept handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 2.0.

1.2 Ligging van het gebied

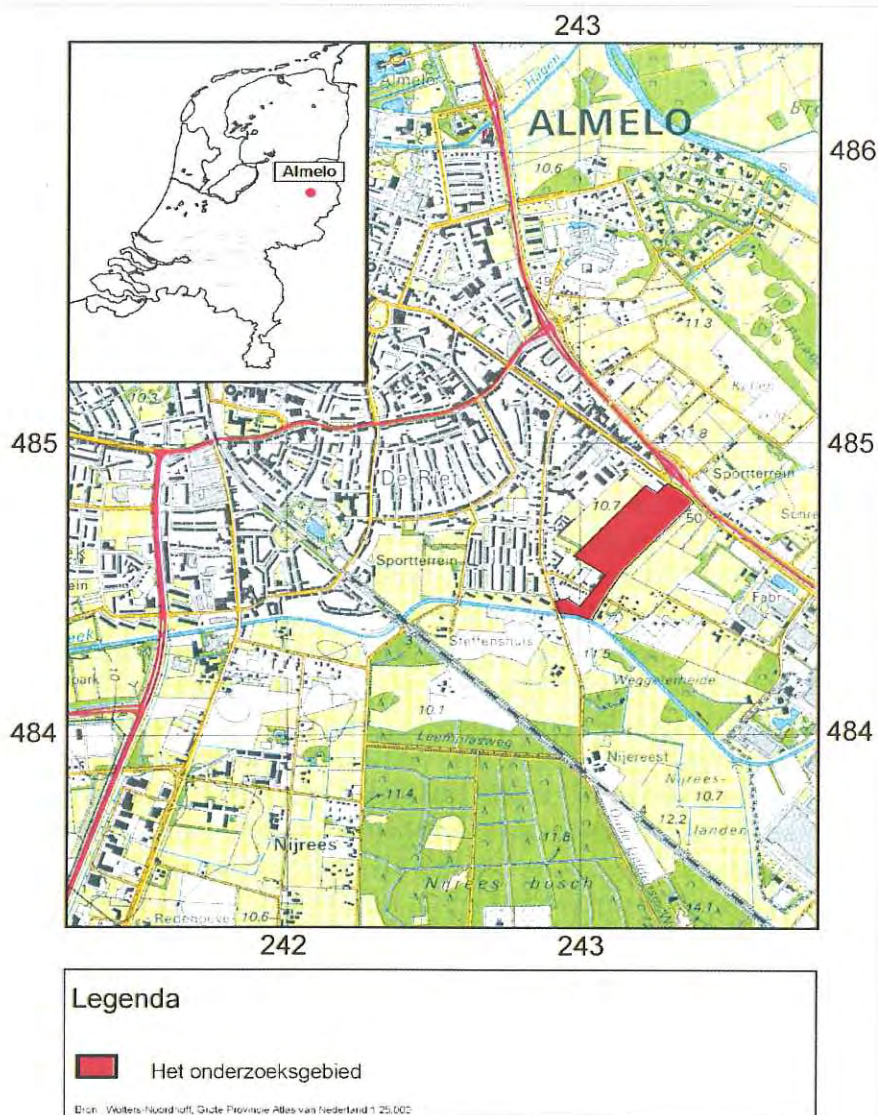
Het te onderzoeken gebied ligt in de provincie Overijssel en behoort tot de gemeente Almelo. Het plangebied is gesitueerd in het zuidoostelijk deel van de gemeente Almelo aan de rand van de bebouwde kom (figuur 1).

In totaal is het onderzoeksgebied circa 6,9 hectare groot. Het onderzoeksterrein ligt binnen het door de volgende straten aangegeven gebied: Deldensestraat, Weggelerstraat, Bornsestraat en Einsteinstraat. De grond is voornamelijk in gebruik als grasland.

De volgende twee coördinatenparen, volgens het rijkdriehoek-meetsysteem, geven de ligging van het onderzoeksgebied aan:

Zuidwesthoek: X: 242.913 / Y: 243.385

Noordoosthoek: X: 484.395 / Y: 484.860

Figuur 1: Ligging onderzoeksgebied

2 Werkwijze

2.1 Bureauonderzoek

Tijdens het bureauonderzoek is aan de hand van bestaande bronnen informatie verzameld omtrent bestaande archeologische waarden. Bij de inventarisatie van bekende archeologische waarden is gebruik gemaakt van gegevens uit het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Hierbij is het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) gebruikt. Daarnaast is zowel de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de ROB alsmede de bodemkaart geraadpleegd.

2.2 Inventariserend veldonderzoek

Naar aanleiding van het bureauonderzoek is het veldonderzoek uitgevoerd. De totale grootte van het plangebied bedraagt circa 6,9 hectare. Gebieden die bebouwd zijn met huizen, loodsen of bestraat/geasfalteerd zijn niet onderzocht.

Het terrein is voornamelijk in gebruik als grasland, daarnaast is er een enkele braakliggende en daardoor begroeide akker aanwezig. De mogelijk aanwezige archeologische laagpakketten zijn tevens deels afgedekt door een enkeleerdgrond. Deze combinatie van factoren zorgt ervoor dat de eventueel aanwezige archeologische indicatoren aan het oog zijn onttrokken. Om in dit onderzoeksgebied de aanwezige vindplaatsen toch te kunnen traceren is men aangewezen op grondboringen. Voor het gehele plangebied is een megabooronderzoek uitgevoerd. Voor het megabooronderzoek wordt een boorkop gebruikt met een diameter van 15 centimeter. De boringen zijn zowel lithologisch als bodemkundige beschreven en gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Om de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren zo groot mogelijk te laten zijn, zijn de boringen uitgevoerd tot tenminste 25 cm in de schone C-horizont. Hierbij zijn de grondmonsters door middel van een zeef met een maaswijdte van 4 mm onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren. Archeologische indicatoren kunnen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats. Deze indicatoren kunnen bestaan uit bijvoorbeeld aardewerk, huttenleem, vuursteen, metaal, houtskool en (verbrand) bot. Onderzoek met de megaboor heeft in vergelijking met de edelmanboor (diameter 7 cm) als voordeel dat een groter bodemonster door middel van zeven op archeologisch materiaal onderzocht kan worden. De trefkans is daarbij groter dan bij een edelmanboring.

Er is gewerkt volgens een boorraster van 40 x 50 meter. Dit betekent dat de boorraaien 40 meter uit elkaar liggen en dat de boringen binnen de raaien gezet zijn op een onderlinge afstand van 50 meter. De boorpunten binnen een raai verspringen ten opzicht van de naastgelegen raai, zodat binnen het gehanteerde systeem de spreiding van de boringen optimaal is. Met deze methode worden per hectare 6 boringen geplaatst.

De locatie (x,y) van de boringen is ingemeten met behulp van meetlinten. De hoogteligging ten opzichte van NAP is bepaald met behulp van een waterpasinstrument. De boringen 12, 24, 25 en 28-30 zijn niet gewaterpast omdat deze niet zichtbaar waren of zeer moeilijk te bereiken.

3 Resultaten bureauonderzoek

3.1 Geologie en bodem

Het onderzoeksgebied is gelegen in het oostelijk zandgebied. In het grootste deel van het oostelijk zandgebied bestaat het oppervlak uit dekzand en fluvioperiglaciale afzettingen (Berendsen, 1997). Deze afzettingen behoren geologisch gezien tot de Formatie van Twente en zijn in de laatste ijstijd (het Weichselien) afgezet. In het onderzoeksgebied zijn zowel fijnzandige door de wind afgezette dekzanden alsmede grofzandige fluviatiele afzettingen aanwezig.

Uit de bodemkaart (blad 28 Oost) blijkt dat in het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied zwarte hoge enkeerdgronden (zEZ21) voorkomen en in het zuidoostelijke deel veldpodzolgronden (Hn21). De zwarte hoge enkeerdgronden zijn door menselijk toedoen ontstaan. Deze bestaan uit dikke zwarte humeuze dekken, ontstaan door bemesting van de grond met een mengsel van mest en heideplaggen uit de stallen. Deze methode van bemesting is vanaf de Middeleeuwen tot in de eerste helft van de 20^e eeuw toegepast. Vandaar dat de oudste dekken een grote dikte hebben kunnen bereiken. Om van een enkeerdgrond te kunnen spreken moet het humeuze dek meer dan 50 cm dik zijn. Door dit dikke dek zijn eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen vaak weinig verstoord en daardoor goed bewaard gebleven.

De beschreven bodemtypen zien er volgens de bodemkaart als volgt uit:

Hoge zwarte enkeerdgrond (zEZ21)

Diepte t.o.v. m.v.	Textuur	Kleur	Bodemhorizont
0-25 cm	fijn zand	donkergrijs	Aanp
25-80 cm	fijn zand	donkergrijs	Aan2
80-95 cm	fijn zand	donkergrijsbruin	Aan3
95-140 cm	fijn zand	donkerbruin	ACb
100-120 cm	fijn zand	oranjegeel	C11

Veldpodzol (Hn21)

Diepte t.o.v. m.v.	Textuur	Kleur	Bodemhorizont
0-20	fijn zand	donkergrijs	A1p
20-70 cm	fijn zand	bont	(A+B+C)p
70-120 cm	fijn zand	grijsgeel	C1

3.2 Bekende archeologische waarden

Voor het bureauonderzoek zijn tevens de archeologische vondstmeldingen van het betreffende gebied uit het ARCHIS archief van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) geïnventariseerd. Uit dit archief blijkt dat er uit het onderzoeksgebied zelf en de directe omgeving geen vondstmeldingen en/of archeologische terreinen bekend zijn.

De Indicatieve Kaart Archeologische Waarden geeft voor het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied een hoge indicatieve archeologische waarde en voor het zuidoostelijke deel een middelhoge indicatieve archeologische waarde aan. Deze indicatieve waarde is gebaseerd op landschappelijk kenmerken van het terrein, zoals bodemgesteldheid (esdek = hoog en veldpodzol = middelhoog) en geomorfologie.

4 Resultaten veldonderzoek

4.1 Inleiding

Tijdens het booronderzoek zijn in totaal 38 megaboringen uitgevoerd. De locatie van de boringen is terug te vinden in bijlage 2. Tevens zijn veldwaarnemingen verricht, die van belang zijn voor de interpretatie van de verzamelde gegevens.

4.2 Veldwaarnemingen

Het onderzoeksgebied is relatief vlak. De hoogteligging van het terrein varieert van 10,48-11,31 m +NAP. Er zijn enkele oost-west georiënteerde zwakke dekzandwelingen zichtbaar op het noordelijk deel van het terrein. Het hoogteverschil tussen het laagste en hoogste punt bedraagt meestal niet meer dan 50 cm. In het ene perceel zijn deze welingen duidelijkere waar te nemen dan in het andere perceel, wat mogelijk door egalisatie is veroorzaakt. Ook valt op dat grote delen van het terrein vrij drassig zijn (na een periode met veel regen). Langs de zuidgrens van het onderzoeksgebied stroomt de Weezebeek. Bij hoog water zal het gebied vroeger, gezien de relatief lage ligging, onder zijn gelopen.

Gezien deze waarnemingen, die de indruk geven dat het gebied niet zo geschikt is voor bewoning, is de verwachting om eventueel archeologische vindplaatsen aan te treffen een stuk lager dan op grond van de IKAW wordt gesuggereerd.

4.3 Booronderzoek

Uit het booronderzoek blijkt dat slechts in enkele boringen een humeuze deklaag met een dikte van meer dan 50 cm is aangetroffen (boring 4,6,18,21 en 36). Meestal bedraagt de dikte van de humeuze deklaag 20-40 cm. Door de geringe dikte van het humeuze dek zijn eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen minder goed beschermd tegen ploegschade en zullen daardoor vaker verstoord zijn. Er lijkt wel enige plaggenbemesting te zijn uitgevoerd, maar gezien de over het algemeen geringe dikte van het humeuze dek is er niet echt sprake van een enkeerdgrond (hoofdstuk 3.1). Het aan het oppervlak waargenomen aardewerk op het perceel met kadastraalnummer 2547 (braakliggende en begroeide akker) stamt uit de 19^e en 20^e eeuw. Dit geeft aan dat de periode waarover eventueel plaggenbemesting heeft plaatsgevonden zeer kort moet zijn geweest, anders was er ook wel aardewerk uit vroegere eeuwen aangetroffen.

In de meeste boringen is een A-C bodemprofiel aangetroffen. Dit betekent dat de B-horizont is verdwenen. Deze is mogelijk verploegd met de A-horizont. In het normale geval hebben de beschreven bodemtypen ook een B-Horizont. Hieruit valt af te leiden dat de eventueel aanwezige archeologische sporen voor een deel verstoord zullen zijn. Alleen bij de boringen 15, 17 en 18 is een B-horizont aangetroffen. Het bodemprofiel in de boringen 14 en 25 was vergraven.

Het gebied wordt gekenmerkt door een relatief dunne en fijnzandige dekzandlaag (gemiddeld 50 cm dik) met weinig reliëf, waaronder zich grofzandige fluvioperiglaciale afzettingen bevinden. In het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied worden alleen grofzandige afzettingen van de Weezebeek aangetroffen. Het geringe reliëfverschil van het dekzand in combinatie met een relatief lage ligging (drassig) van het gebied

geeft aan dat het gebied geen gunstige bewoningscondities heeft. Hierdoor is de archeologische verwachtingswaarde van het gebied laag in te schatten.

In geen van de uitgevoerde boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Er is alleen recent baksteenpuin/glas en porselein aangetroffen.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Op grond van de IKAW heeft het onderzoeksgebied een middelhoge tot hoge indicatieve archeologisch waarde.

Uit de veldwaarnemingen blijkt dat deze waarde waarschijnlijk naar beneden toe moet worden bijgesteld.

Uit het booronderzoek blijkt dat de humeuze deklaag over het algemeen relatief dun is, waardoor eventueel aanwezige vindplaatsen minder goed zijn geconserveerd.

Het ontbreken van de B-horizont geeft aan dat eventueel aanwezige vindplaatsen voor een deel geheel verstoord zullen zijn.

Door het geringe reliëfverschil van het dekzand in combinatie met een relatief lage ligging (drassig) van het gebied zijn de bewoningscondities ongunstig, waardoor de archeologische verwachtingswaarde laag moet worden ingeschat.

Bij het booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

5.2 Aanbevelingen

Gezien bovenstaande conclusies mag worden aangenomen dat de kans op het aantreffen van archeologische sporen in het plangebied zeer klein tot nihil is. Er wordt daarom geen vervolgonderzoek aanbevolen.

6 Literatuur en kaarten

Literatuur

Bodemkaart van Nederland Schaal 1:50.000, 1992: *Toelichting bij kaartblad 28 Oost-29 Almelo-Denekamp*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Berendsen, H.J.A. 1997: *Landschappelijk Nederland*. Van Gorcum & Comp.B.V. Assen.

Geraadpleegde kaarten

Bodemkaart van Nederland (1:50.000), 1992: *Blad 28 Oost-29 Almelo-Denekamp*. Stichting voor de Bodemkartering, Wageningen.

Grote Provincie Atlas (1:25.000), 1997: *Overijssel*. Wolters-Noordhoff bv, Groningen.

Bijlage 1: Archeologische- en geologische tijdvakken

	C14 B.P.	Geologie	Klimaat, landschap, vegetatie	Archeologische perioden	Cultuurnamen	
-1500 n. C.						
-1000	1000	Duinkerke III	Koeler vochtiger Subatlanticum	Late Middeleeuwen		
				Karolingische tijd		
-500		Duinkerke II		Merovingische tijd		
				Volksverhuizingstijd		
0	2000			Laat Romeinse tijd		
				Midden Romeinse tijd		
				Vroeg Romeinse tijd		
-500		Duinkerke I		Late IJzertijd		
				Midden IJzertijd	Zeijen	
-1000				Vroeg IJzertijd		
-1500	3000	Duinkerke C	koeler droger Subboreaal	Late Bronstijd		
-2000				Midden Bronstijd	Hilversum Drakenstein	Eip
-2500				Vroeg Bronstijd		Wikkeldraad
-3000	4000	Calais IV	Loofbos	Laat Neolithicum	Vaardrogen Trachtelbeke Standvoet Klokeker	
-3500		Calais III		Midden Neolithicum		
-4000	5000			Vroeg Neolithicum	Swift Michelsberg Haz	
-4500		Calais II				
-5000	6000				Bandceramiek	
-6000		Calais I		Mesolithicum		
-7000	8000		Warmer Boreaal			
			Den			
-8000			Warmer Preboreaal			
			Berk			
-9000	10.000	jong dekzand II	Kouder Late Dryas		Ahrensburg	
-10.000			Warmer Allerød	Laat Paleolithicum	Tjonger	
			Den Berk			
-11.000	12.000	jong dekzand I	K Vroeg Dryas		Hamburg	
			Toendra			
-12.000			Warmer bølling			
			Berk			
-25.000		oud-dekzand löss	Weichsel ijstijd			
-50.000			Poolwoestijn			
-100.000			Warm Eemien			
-150.000			Loofbos	Midden Paleolithicum		
-200.000		keileem stuwwal	Saale ijstijd			
-250.000			Landijs			
-300.000 v.C.				Vroeg Paleolithicum		

(Naar Van Es et al., 1988)

Bijlage 2: Boorpuntenkaart

